

działających powszechnie w średniowieczu cechów rzemieślniczych. Wymienia oczywiście rzemiosła kluczowe dla funkcjonowania miasta: browarstwo, tkactwo, piekarstwo. Poświęca też uwagę rzemiosłom związanym z luksusem, takim jak złotnictwo czy szklarstwo. Niezwykle cenne są obszerne opisy metod wykonywania poszczególnych dóbr, sporządzone w oparciu o instrukcje z epoki. Autor, pisząc o cechach, nie skupia się wyłącznie na aspektach produkcyjnych, ale także społecznych, uwzględnia aspekt etniczny, a także prawny. Grażawski, posiłkując się średniowiecznymi dokumentami, ukazał dużą rolę, jaką pełnił w codziennym życiu miasta cech rzemieślniczy oraz przynależność do niego.

Na uwagę zasługuje również oparcie informacji podawanych przez autora na konkretnych znaleziskach archeologicznych, a także między innymi na badaniach dendrochronologicznych i analizie pyłkowej, które należą do najnowszych metod badawczych z dziedziny archeologii.

Podsumowując, publikację z pewnością można uznać za cenną pozycję dla historyka. Mimo ogólnego charakteru publikacji autor dogłębnie i wnikliwie analizuje poszczególne aspekty życia miejskiego w okresie średniowiecza. Ponadto książka jest wartościowym wprowadzeniem do podjęcia badań nad kulturą miejską nie tylko na terenach zakonu krzyżackiego, ale też w Polsce czy w Niemczech. Dodatkową zasługą autora jest udział w ukazywaniu średniowiecza na nowo jako epoki dalekiej od stereotypowego ciemnogrodu, posiadającej zalety oraz błyskotliwe rozwiązania z zakresu zarówno techniki i kultury, z których nierzadko korzystamy do dziś.

(rec. Łukasz Barciński)

Robert John Clines, *A Jewish Jesuit in the Eastern Mediterranean: Early Modern Conversion, Mission, and the Construction of Identity*, Cambridge University Press, Cambridge 2019, ss. 276.

Praca Roberta J. Clinesa, profesora nadzwyczajnego historii na Uniwersytecie Zachodniej Karoliny, jest pierwszą monografią poświęconą w całości życiu i działalności o. Giovanniego Battisty Eliano SJ (1530-1589). Eliano był jedynym jezuitą żydowskiego pochodzenia we wczesnym okresie funkcjonowania zakonu. Przyczynił się znacząco do rozwoju katolickich misji na terenie Imperium Osmańskiego, głównie przez doprowadzenie do przyjęcia przez maronitów kanonów Soboru Trydenckiego. Książka Clinesa uzupełnia istotną lukę w historiografii dotyczącą dziejów nie tylko Towarzystwa Jezusowego, ale całego Kościoła Katolickiego.

Praca została podzielona na prolog wprowadzający w zagadnienia związane z biografią o. Eliana, siedem rozdziałów omawiających kolejne etapy jego życia, epilog, indeks osobowo-geograficzny i bibliografię. Pierwszy rozdział poświęcony jest dzieciństwu, nawróceniu na katolicyzm i wstąpieniu do Towarzystwa Jezusowego. Wiele miejsca Clines poświęca rodzinie jezuitę, w szczególności jego dziadkowi Eliaszowi Lewicie, dopatrując się w jego kontaktach z katolickimi hierarchami przyczynę późniejszego nawrócenia jego wnuka. Rozdział porusza też kwestię udziału bohatera biografii w publicznym spaleniu Talmudu na rzymskim Campo di Fiori w 1553 r. Kolejny rozdział skupia się na pierwszej podróży

misyjnej Eliana do Egiptu w latach 1561-1563 i próbie wytłumaczenia jej niepowodzenia. Rozdział trzeci krótko opisuje słabo udokumentowany okres pobytu jezuita w Rzymie w latach 1563-1578 i pierwszy etap jego kolejnej misji, skierowanej tym razem do patriarchy maronickiego w Libanie. Ukazany został w nim konflikt o. Eliana z kierownikiem misji o. Tommasa Raggio przez pryzmat zagrożenia, jakie niósł on dla relacji Stolicy Apostolskiej z chrześcijanami obrządku maronickiego. W następnym rozdziale autor opisuje drugi etap misji libańskiej, rozpoczynając od momentu odwołania o. Raggia i przejęcia kierownictwa przez o. Eliana, ze szczególnym zwróceniem uwagi na synod, w trakcie którego przyjęte zostały kanony Soboru Trydenckiego. Kolejny rozdział poświęcony został drugiej misji do Egiptu, w czasie której jezuita, wspierani przez francuskiego konsula Paola Mariniego, próbowali nakłonić patriarchę koptyjskiego do zawarcia unii z Rzymem. Rozdział szósty opisuje koptyjski synod, który przybliżył realizację unijnych planów i klęskę misji egipskiej, spowodowaną zmianą francuskiego przedstawiciela w Kairze – utrata protekcji poprzedniego konsula doprowadziła do aresztowania jezuitów przez tureckie władze. Ostatni rozdział skupia się na działalności o. Eliana od powrotu z Egiptu do jego śmierci oraz napisanej przez niego w ostatnich latach życia autobiografii. W epilogu autor podejmuje refleksję nad miejscem bohatera swojej pracy w historii basenu Morza Śródziemnego, odwołując się do koncepcji historiograficznych Ferdynanda Braudela.

Recenzowana pozycja cytuje liczne, niepublikowane dotąd źródła, pochodzące głównie z rzymskich archiwów Towarzystwa Jezusowego i Kongregacji Ewangelizacji Narodów, co nadaje jej szczególnej wartości. Autor osadza biografię o. Eliana w szerokich kontekstach historycznych, co dodatkowo podnosi jakość jego pracy. Warto jednak zwrócić uwagę na pewne mankamenty, takie jak nie do końca uzasadniony podział na rozdziały, widoczny zwłaszcza przy opisie drugiej podróży do Egiptu, oraz skłonność do zbytowego psychologizowania omawianej postaci i doszukiwania się w jej działaniach konfliktu między żydowską a katolicką tożsamością. Niezależnie od powyższych spostrzeżeń praca Roberta Clinesa stoi na wysokim poziomie i stanowi cenne uzupełnienie istniejącej historiografii, dotyczącej jezuickiej działalności misyjnej i historii Bliskiego Wschodu.

(rec. Damian Arczewski)

Ewa Koźmińska-Frejłak, *Po Zagładzie. Praktyki asymilacyjne ocalałych jako strategie zadomowienia się w Polsce (1944/45-1950)*, Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa 2022, ss. 566.

Książka Ewy Koźmińskiej-Frejłak jest jedną z najnowszych publikacji naukowych, dotyczących powojennych losów ocalałych z Zagłady Żydów. Książka ta powstała na bazie rozprawy doktorskiej obronionej przez Autorkę w 2019 roku w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Zainteresowania badawcze Ewy Koźmińskiej-Frejłak koncentrują się na temacie drugiej wojny światowej i okresie tuż powojennym. Badaczka jest autorką publikacji na temat ocalałych Żydów, Polaków ratujących swoich żydowskich współobywateli, a także wielu prac poświęconych zagadnieniu prasy konspiracyjnej polskiej i żydowskiej, w tym również wychodzącej z ramienia organów komunistycznych.